

dels horts banyolins. S'hi repassa també l'entramat urbà, els edificis més significatius, amb les seves característiques formals i històriques, des del monestir de Sant Esteve a Santa Maria dels Turers, de la Pia Almoina a la Llotja del Tint —tan activa els anys seixanta i setanta del segle passat, i que va convertir Banyoles en un dels centres més dinàmics en el panorama artístic contemporani—, o el Museu Darder, amb la famosa col·lecció pròpia dels naturalistes del segle XIX, i que tant d'enrenou va portar amb l'home de raça boiximana dissecat. Ara en el Museu, a més de mostrar la col·lecció Darder, es dona una explicació científica de la riquesa dels espais naturals de la comarca. Referències sobre un seguit d'edificis civils des del segle XIII fins als nostres dies i els comerços més tradicionals de la ciutat amplien la informació sobre Banyoles. Un darrer capítol dedicat als atractius i festes de l'any —amb un repàs de la gastronomia, llegendes i textos significatius d'autors diversos que parlen de la població— completa la publicació, que té un disseny acurat i està il·lustrat amb moltes fotografies actuals i d'altres d'antigues, i acompanyat de plànols i dibuixos de detalls que fan del text un element de referència imprescindible per conèixer la ciutat d'aigua que és Banyoles.

Joan Sala

Fer de la necessitat una virtut

MASSANA RIBAS, Rosa Maria.

Llevadores de Palafrugell. 165 anys d'història.

Associació de Suport a la Dona. Palafrugell, 2006.

«La construcció històrica es consagra a la memòria dels que no tenen nom». Amb aquesta frase de Walter Benjamin l'autora d'aquest llibre encapçala la seva monografia dedicada a les llevadores de Palafrugell.

Aquesta petita frase ens serveix per calibrar el valor del treball realitzat per Rosa Maria Massana, infermera de professió i amb vocació d'investigadora històrica, tal com es demostra en la seva obra, fruit de la recerca documental i la recollida de testimonis orals.

Llevadores de Palafrugell és un homenatge ben merescut a aquelles dones que van saber fer de la necessitat una virtut i, superant les barreres ancestrals que les mantenien allunyades de la vida pública i de l'accés a la cultura, varen esdevenir imprescindibles justament en el camp on podien ser protagonistes de forma natural i inalienable: el part i la vetlla per la supervivència dels nadons. Aquesta exclusivitat atorgada per la mare natural —ha fet que les dones, des de sempre, hagin estat les encarregades d'ajudar a parir les seves companyes de gènere, amb uns coneixements adquirits de mares a filles, i sense una validació acadèmica fins fa poc més d'un segle.

Repasant les biografies que l'autora ha recollit de documents d'arxiu i testimonis orals, ara podem conèixer la trajectòria professional i humana de disset llevadores que han exercit la professió a Palafrugell entre 1833 i 1998.

La lectura del llibre permet veure desfilar noms i dates d'unes biografies amb molts punts de contacte: dones sovint unides per relacions de parentiu, que havien nascut en el si de famílies del poble, que havien cursat la formació destinada a les noies de la seva edat, que s'havien casat i havien format la seva pròpia família i tot seguit s'havien proposat homologar els seus coneixements pràctics i teòrics mitjançant els exàmens de revàlida oficials de la Universitat de Barcelona. Una història que cavalca paral·lela a l'evolució de l'assistència sanitària del país i a la necessària modernització que aquest ha anat experimentant durant els darrers 165 anys.

Aquesta recerca i la seva publicació, gràcies als auspi-

cis de l'Associació Suport a la Dona de Palafrugell, com a segon volum dins la col·lecció Dones amb Nom Propi, han fet entrar a la història totes aquestes vides, i també un petit i fonamental fragment de la de tots aquells nadons que van veure la llum en mans de les llevadores estudiades. Ens trobem així davant d'un exemple d'història local que, estudiant vides particulars, aconseguix il·luminar una mica més el passat comú de tota una comunitat, recuperant el vincle que els defineix col·lectivament pel fet d'haver nascut de mans de les mateixes dones. Unes dones que varen saber exercir una professió ancestral, en condicions sovint molt precàries, però amb un reconeixement social a nivell local digne de l'alta tasca que varen desenvolupar.

Rosa Maria Gil Tort

Anàlisi modèlica d'una excavació

MARTÍN MACHÍN, Pau.

Can Barraca. Una necròpolis d'incineració de fa 2.800 anys a Besalú (la Garrotxa).

Ed. Amics de Besalú i el seu Comtat. Besalú, 2006.

Massa sovint les intervencions arqueològiques proporcionen dades molt interessants però que o bé es queden en informes administratius o bé es divulguen de

manera molt limitada en algun estudi introductor, en revistes o reunions especialitzades. Poques donen com a fruit la publicació d'una anàlisi completa, i menys encara quan l'excavació ha estat ocasionada per una urgència i no per una iniciativa d'investigació. Sortosament, aquest no ha estat el cas de Can Barraca, una petita necròpolis d'incineració descoberta l'agost de 2004 durant les obres de construcció de l'autovia A-26, al seu pas per les proximitats de Besalú, que es va excavar entre el setembre i novembre del mateix any. En menys de dos anys se n'han realitzat tots els estudis i analítiques, que han aparegut publicats en forma de monografia.

Ho ha facilitat, sens dubte, l'extensió del jaciment: menys de 100 metres quadrats en els quals es concentraven 14 enterraments, en urna, en fossa sense urna i sota túmul. Però no hi ha dubte que el mèrit és de les persones que hi han intervingut, per la seva professionalitat i per la seva especial dedicació a estudiar i difondre la prehistòria i la història de la comarca de la Garrotxa. En primer lloc hem de fer especial menció de l'autor, jove investigador adscrit a l'Institut de Patrimoni Cultural de la Universitat de Girona, per haver dirigit l'equip d'excavació i, sobretot, per haver sabut incorporar a l'anàlisi de les restes un bon grapat de bons especialistes com són Enriqueta Pons i Ramon

Buxó, del Museu d'Arqueologia de Catalunya; Francesc Burjachs i Patrícia Llàcer, de la Universitat Rovira i Virgili; Raquel Piqué, de la Universitat Autònoma de Barcelona; Isabel Expósito, de l'Institut Català de Paleoecologia Humana i Evolució Social, i Xavier Terradas, del Consell Superior d'Investigacions Científiques, als quals s'han d'afegir els membres dels Amics de Besalú i el seu Comtat, especialment Antoni Noguera, Tura Clara i Miquel Dorca, per l'interès que han abocat en la divulgació d'aquesta excavació i el seu posterior estudi, que han enriquit el coneixement històric d'un territori fins ara relacionat sobretot amb l'època medieval.

L'estudi és modèlic per la claredat amb què s'exposen les dades. Està estructurat en quatre parts, que van del més concret al més interpretatiu. A la primera se situa el jaciment i s'explica com es va dur a terme l'excavació arqueològica. Seguidament

s'aporten totes les dades arqueològiques, amb les anàlisis de les estructures i de les restes exhumades, i es classifiquen les dades en taules que permeten una fàcil recerca de la informació. La tercera part aporta un primer grau d'interpretació, a nivell de jaciment, en posar en relació les estructures amb els individus i els aixovars. I finalment, a la darrera part hi trobem un segon grau d'interpretació, ja que es relaciona el jaciment amb el seu entorn durant la primera meitat del primer mil·lenni aC. Tot plegat s'exposa amb un llenguatge directe, sense concessions, en una demostració de pragmatisme, tant en la forma com en el fons, i sense forçar les interpretacions des de corrents ideològics, que l'autor coneix i utilitza d'una manera distant i crítica.

Un altre dels mèrits que podem atribuir a aquesta publicació és que ha sabut integrar en un text coherent i sense trencaments argumentals un conjunt d'anàlisis concretes, realitzades pels diferents autors col·laboradors, sense que aquests perdin l'autoria de la part que com a especialistes han realitzat. D'aquesta manera, la monografia manté la unitat i no es converteix en un recull d'estudis independents que en faria molt difícil la lectura.

M'agradaria acabar amb una petita reflexió sobre l'únic dubte que m'ha quedat després de llegir el llibre. Les publicacions monogràfi-

ques d'un jaciment arqueològic, amb la classificació i anàlisi de totes les dades, són sempre molt especialitzades. Estan destinades a un públic també especialitzat —estudiants d'arqueologia, altres arqueòlegs...—, però són publicacions difícils fins i tot per als que estimen la historiografia local. Aleshores, ens podríem preguntar quin hauria de ser el marc de la seva publicació, i segurament deduiríem que haurien de ser els grans centres d'investigació de l'arqueologia, les universitats o el Museu d'Arqueologia de Catalunya les encarregades de promoure'n la publicació, sobretot tenint en compte que són centres que disposen d'una àmplia xarxa d'intercanvis amb altres centres del seu mateix nivell, la qual cosa facilita una difusió important de les obres. Però les publicacions d'aquests centres tenen un ritme molt lent, no només per manca de pressupost, sinó també perquè no disposen de prou personal per fer front a la inversió de temps que requereix la preparació d'una publicació. En canvi, sí que disposen d'aquest personal, en forma de voluntariat, associacions com els Amics de Besalú i el seu Comtat, que permeten —entre moltes altres coses— que publicacions del nivell de la ressenyada puguin veure la llum. L'arqueologia catalana els ho ha d'agrair.

Àngel Bosch Lloret